

NOTA

10 strategieën om afgestemd op te voeden binnen de kinderopvang

Anno 2020 bevindt het opvoedingsmodel van jonge kinderen zich in een paradigmashift. Het oude 'autoritaire model' voelt voor vele opvoeders niet meer juist. Opvoeders vragen zich af hoe ze een richtinggevende autoriteit kunnen zijn zonder autoritair te zijn. Men wil voorbij de kortetermijngedragscontrole naar een langetermijnontwikkeling op zowel fysiek, emotioneel, mentaal én sociaal vlak.

Vanuit deze zoektocht is het succes te verklaren van tal van pedagogische boeken en methodes, sprekers en trainers die zich zijn gaan verdiepen in 'mild ouderschap', 'democratisch opvoeden zonder straffen en belonen', 'afgestemd opvoeden', 'de nieuwe autoriteit' enz.

KINDEROPVANG

Ook binnen de kinderopvang wil i-mens aan boord springen van deze trein.

In het voorjaar van 2018 zat het managementteam van Kinderzorg voor het eerst samen over dit onderwerp. Er werd toen een pedagogische denktank opgericht die het gebied verder zou onderzoeken.

Dit resulteerde in een duidelijke keuze én nota over een **nieuwe stijl van begeleiden** binnen de kinderopvang. Deze keuze was vooruitstrevend binnen kinderopvang.

In 2019 werd, met de steun van het voltallige managementteam, een **implementatietraject** gecreëerd. Alle **verantwoordelijken** werden ondergedompeld in een 3-daagse opleiding waar de basisprincipes van deze begeleidersstijl onderwezen werden. Deze **train-the-trainer** had als doel de verantwoordelijken in hun kracht te zetten om de principes ook te brengen naar begeleiders en onthaalouders. In dit jaar hebben alle teams op die manier een onderdompeling gekregen in de principes. Externe sprekers waren te gast op vormingen om de inhoud mee over te brengen. De pedagogisch coach van i-mens incorporeerde de stijl en paste deze vanaf dat moment ook toe bij haar begeleidingen. Met zachte hand kregen de principes ingang.

Najaar 2020 willen we graag een doorstart maken met het vernieuwde project '**Afgestemd opvoeden in de kinderopvang**' als Kinderzorg i-mens.

We lanceren **tien strategieën om afgestemd op te voeden**, gebaseerd op het letterwoord:

AFSTEMMING

1. A chterliggende behoeftes en noden
--

2. **F**aciliteer zelfontplooiing
3. **S**amen met kinderen leven en spelen
4. **T**ijd maken om (afgestemd) conflicten op te lossen
5. **E**motieregulatie
6. **M**orele ontwikkeling beter begrijpen
7. **M**aak verbindingslijntjes
8. **'Ik wil...'** i.p.v. **'dat mag niet'**
9. **N**aar kinderen kijken en luisteren
10. **G**erichte feedback

Onze bronnen van inspiratie vindt u onderaan.

1. Achterliggende behoeftes en noden

Aletha Solter identificeert drie oorzaken van gedragsproblemen:

1. GEBREK AAN INFORMATIE

Ten eerste beschikken kinderen vaak niet over dezelfde informatie als volwassenen. Dit heeft met het ontwikkelingsniveau, taal en leeftijd van kinderen te maken. Interessant om weten is dat hersenen maar liefst 25 jaar nodig hebben om uit te rijpen. We kunnen om die reden niet van kinderen verwachten dat zij alles overzien en begrijpen, zoals volwassenen dat doen. Structuur aanbieden, kinderen voorbereiden en herhalen herhalen herhalen zijn hierbij van belang.

2. ONVERVULDE BEHOEFTE

Behoeftes van kinderen, kunnen (net als die van volwassenen) heel divers zijn: behoefte aan eten, slaap, beweging, autonomie, rust, voorspelbaarheid...). Probeer de achterliggende behoefte te achterhalen bij ongewenst gedrag van een kind.

3. OPGESTAPELDE STRESS EN TRAUMA

Ten derde krijgt een kind de hele dag door prikkels te verwerken die zijn/haar 'symbolische rugzakje' vullen. Als deze prikkels niet de ruimte krijgen om te ontladen, kunnen ze als ongewenst gedrag naar buiten komen.

2. Faciliteer zelfontplooiing

'Help mij het zelf te doen'. Dit is een zeer bekende uitspraak van Maria Montessori. Zij gelooft dat een kind een natuurlijke, noodzakelijke drang heeft tot **zelfontplooiing**. Jonge kinderen ontdekken met al hun zintuigen en hun hele lijf. Het kind absorbeert alles uit zijn omgeving. Met zijn absorberende geest neemt het enorm veel indrukken op, vormt zijn functies, past zich aan bij de cultuur waarin het leeft en verinnerlijkt deze in een continu proces van ontwikkeling. Begeleiders herkennen wat de behoeften zijn van een kind/ groep kinderen op een gegeven moment en spelen daar op in door de juiste **omgeving** en **materiaal** te bieden. Kinderen vinden het eerlijk om gewoon deel te nemen aan het normale leven. Ze houden van grotemensenopdrachten. Begeleiders spelen hierop in door kinderen mee te betrekken bij pakweg het opbergen van de boodschappen, het wassen van het speelhuis in de tuin, het aangeven van een nieuw doosje zakdoeken, het zelfstandig laten wassen van de handen enz.

Begeleiders bewegen zich in de **'zone van de naaste ontwikkeling'**. Een kind dat toe is aan het leren van iets nieuws, kan dit zelf, mits de juiste stimulatie. Begeleiders nemen de taak niet over van een kind (bijv. uit tijdsgebrek). Ze lossen het probleem niet op voor het kind. Ze bieden kinderen leerkansen. Ze helpen hen om het zelf te doen.

Om die reden is een verticale werking interessante: een groep met kinderen van 0 tot 3 jaar (i.p.v. een aparte baby- en peutergroep). Dit is een meer natuurlijke context, en laat toe dat

jonge kinderen leren van oudere kinderen, en dat oudere kinderen rekening leren houden met jongere kinderen.

Een tip hierbij is om een taak op te splitsen in **deelaspecten**. Als het bijv. nog moeilijk is voor een kind om zijn gehele sok aan te trekken, kan de begeleider helpen om de sok over de tenen te trekken. Het kind dient dan nog enkel de sok over de hiel aan te trekken. Dit geeft het kind een succeservaring, en daagt het uit om de volgende keer een stapje verder te gaan.

Tijdsgebrek? Begeleiders zien de **voorbode van een activiteit óók als een activiteit**. Als kinderen buiten willen spelen, doen ze best hun sandalen/schoenen aan. Het aantrekken hiervan kan een activiteit zijn die je bijvoorbeeld al buiten doet: alle sandalen worden verzameld in één grote doos. Kinderen halen hun eigen sandalen eruit, stellen het paar tezamen en trekken ze zelf aan. Het aantrekken van schoenen is op dit moment geen noodzakelijk tijdverlies, maar een op zichzelf staande en waardevolle leerkans.

1. SAMEN MET KINDEREN LEVEN EN SPELEN

Begeleiders bevinden zich **tussen** de kinderen. Ze beperken de momenten waarbij ze niet rechtstreeks tot kinderen betrokken zijn tot de strikt noodzakelijke (en tot een minimum). In de mate van het mogelijke trachten ze kinderen te betrekken bij logistieke opdrachten.

Begeleiders houden kinderen niet bezig; ze spelen in op dat 'wat kinderen bezig houdt'. Ze dompelen zich onder in de leefwereld van kinderen. Komt het kind met een ervaring/verhaal? Daar kunnen we wat mee! Begeleiders richten zich op wat kinderen fijn vinden en nodig hebben, ze **dansen en zingen** veel. Ze vertellen graag **verhalen**, geven kinderen de nodige informatie door veel met hen te **praten**. Ze nemen kinderen en hun **gevoelens serieus**.

Begeleiders sluiten aan bij het **gewone leven**. Huiselijke taferelen horen erbij. Kinderen worden niet 'geanimeerd' in een kunstmatige (opvang)ruimte. Ze krijgen kansen om, vanuit hun eigen intrinsieke motivatie, kennis te maken met *grotemensentaken* (bijv. het speelhuis buiten poetsen, fruitdessert maken, was ophangen of opvouwen...), op verkenning te gaan in de natuur, conflicten op te lossen, zelf aan te geven wanneer ze willen slapen enz. Kinderen zijn hier dol op. Ze ervaren aspecten van het echte leven. Enerzijds sluit het aan bij hun behoefte om de volwassene te helpen/ erbij te horen en anderzijds bij hun behoefte aan orde. Uiteraard wordt gerichte stimulatie hierbij niet uit het oog verloren.

Voorbeeld: Waarom bereiden begeleiders fruit(pap) apart, in afwezigheid van kinderen? Als dit bij de kinderen gebeurt, kan hierover ondertussen informatie gegeven worden. Zo wordt tijd gemaakt voor de dagdagelijkse gebeurtenissen. Kinderen genieten van het hele proces: ze kijken hoe de lange schillen in de kom vallen en de appels in stukjes verdeeld worden. Zo begrijpen kinderen beter wat bijv. een appel is, en hoe deze in hun potje terecht komt.

Begeleiders stimuleren de **autonomie** van kinderen. Dit kan verschillende vormen aannemen, bijv. aan de maaltijd (zelf slabbetjes geven, samen kokerellen, eten uitscheppen...), bij boodschappen (brood verdelen, zakdoeken in de kast leggen...), huishoudelijke activiteiten aan kinderen toevertrouwen (vuile was in de wasmachine steken, tafel afkuisen...) enz.

2. TIJD MAKEN OM (AFGESTEMD) CONFLICTEN OP TE LOSSEN.

6 strategieën in conflicthantering:

1. Kom rustig dichterbij. Hoe? Plaats jezelf op kindhoogte, blijf kam, stel kinderen gerust, geen stemverheffing. Raak het kind zachtjes aan om aan te geven dat je er bent om te helpen.

2. Gevoelens erkennen. Hoe? Observeer, leef je in de gevoelens van de kinderen in en benoem deze rustig. Kinderen voelen zich dan begrijpen, zodat de gevoelens volledig beleefd kunnen worden.

3. Informatie verzamelen: Hoe?

* Observeren (jonge kinderen): op gebaren letten en zo leren begrijpen wat het probleem is

* Vragen stellen (oudere kinderen): 'wat' in plaats van 'waarom'

4. Herhaling van het probleem.

5. Vraag om oplossingen en kies samen één uit.

- (baby's en peuters) Let op gebaren en lichaamstaal en breng zelf woorden aan.
- (oudere kinderen) Vraag naar oplossingen.
- Hoe? 'Wil je mijn idee horen'? → Het kind blijft betrokken in besluitvorming.

6. Zorg voor follow-up. Zeg tegen kinderen dat ze het samen hebben opgelost. Blijf in de buurt.

3. EMOTIEREGULATIE

Het symbolische rugzakje van kinderen stroomt dagelijks vol met prikkels. Een **broken cookie** is het fenomeen waarbij een ogenschijnlijk onbenullige aanleiding een fikse ontlading tot gevolg kan hebben. Een kind dat overprikkeld is en vervolgens een gebroken koekje aangeboden krijgt, kan hier buitensporig op reageren. Van belang is te beseffen dat het niet het gebroken koekje an sich is, maar de achterliggende prikkels die hier van zich laten horen.

Begeleiders klagen soms dat een kind 'express' treitert. Dat klopt niet. Een kind dat tegen een grens aanduwt, heeft soms gewoon een duidelijke 'neen' nodig. Een duidelijke en hard grens, zodat het kind kan huilen. Die 'neen' vormt dan het gebroken koekje voor dit kind. Soms zit er een verdrietje klaar, en wil dat eruit. Ze zoeken dan zelf wat negatief gedrag op (dat kan aanvoelen als treiteren) om die spanning eruit te krijgen. Wanneer je dit gedrag duidelijk een halt toeroept, zal het kind mogelijks gaan huilen en/of tekeergaan. Dit soort huilen/tekeergaan is dan nodig om het kind terug in een stabiele, ontladen en dus gezonde positie te krijgen. Kinderen gooien hun emotionele bagage er het liefst uit bij iemand die naar de uitbarsting kan luisteren zonder zelf bang of boos te worden.

Jonge kinderen zijn vaten vol emoties. Diverse emoties passeren de revue in dat kleine lijf: boosheid, verdriet, euforie, teleurstelling, jaloezie, frustratie... De basis van een gezonde en evenwichtige relatie tot de eigen emotieverwerking wordt in de eerste levensjaren gelegd. Om hier goed mee te leren omgaan, is het belangrijk dat een kind zijn/haar emoties leert **herkennen**. Begeleiders kunnen kinderen hierbij helpen door emoties te **benoemen**, en er ruimte voor te **creëren** ze volop te **beleven**. Dit zijn alvast helpende zinnen:

- *Ik begrijp dat jij nu boos bent.*
- *Jouw angst mag er zijn. Dit is inderdaad een héle grote hond.*
- *Zit er verdriet in jouw buik? Huil het er maar eens goed uit !*
- ...

Begeleiders gaan met het kind in dialoog over zijn/haar emoties. Ze vullen de emotie niet zélf in. Bijvoorbeeld: een kind valt en huilt. Vaak wordt gezegd: "Kom op, 't is niet erg". De **beleving** van het kind kan echter wel degelijk serieus zijn. Als wij het voorval als 'niet erg' bestempelen,

leert het kind dat zijn eigen gevoel niet te vertrouwen is. En het laatste wat we bij een kind willen creëren, is een sociaal aangepaste zelf (en dus vervreemding van eigen zelf).

Over het algemeen zijn het niet de emoties op zich die voor problemen zorgen, maar het **gedrag dat voortkomt uit deze emoties**. Begeleiders zullen over het algemeen niet boos zijn over de emotie die een kind ervaart (een kind mag boos zijn op zijn vriendje voor het omgooien van de toren), maar wel over het gedrag dat hij/zij laat zien om de emotie te uiten (het slaan van het vriendje). Bij het aanpakken van ongewenst gedrag als gevolg van emoties, is het dan ook belangrijk een duidelijk **onderscheid** te maken tussen **emotie en gedrag**. Het kind in dit voorbeeld kan zich enorm onbegrepen voelen wanneer hij het idee krijgt dat hij niet boos had mogen worden op zijn vriendje. Terwijl hij het veel beter zal begrijpen, wanneer de begeleider aangeeft te snappen dat hij boos werd, maar wel uitlegt dat hij niet had mogen slaan. Het is belangrijk dat kinderen leren dat het gedrag dat voortkomt uit hun emoties soms afgekeurd wordt, maar dat hun gevoelens er altijd mogen zijn.

Betreft: **zelfzorg** en jouw eigen ontwikkeling als persoon. Hoe wij reageren op gedrag van kinderen, zegt vaak meer over onszelf als begeleider. Vaak ontglippen ons zinnen als: *'t is al goed'*, *'En nu gedaan!'*, *'Doe niet zo'*, *'Stop met huilen'*... Soms voelen we ons onbeholpen, machteloos of geïrriteerd bij kinderen die ten volle hun emoties beleven (huilen, schreeuwen). Schreeuwend zeggen: *'Je moet niet zo roepen'* is een prachtig voorbeeld van hoe we best níet voorleven. Practice what you preach. Daarom is het belangrijk om in balans te zijn met onze eigen emoties, gevoelens en gedachten in de aanwezigheid van kinderen.

Onderzoekster Aletha Solter verrichtte heel wat studiewerk naar **huilen**. Zij benadrukt dat huilen noodzakelijk is om jonge kinderen te helpen de vele prikkels en opgehoopte spanning te verwerken. Het huilen voortijdig stoppen (via een fopspeen, sussen, voeden, te slapen leggen...) of het kind alleen laten huilen (bijv. in bed) is nefast voor de gezonde emotionele ontwikkeling. Als het om prikkelverwerking gaat (en dus niet om honger, pijn of een andere bron), wordt aangeraden om het kind liefdevol te omringen en de tijd te geven om de emotie ten volle te beleven ('ik heb jou gehoord, ik ben er'). Wij beseffen dat de omgeving binnen groepsopvang niet altijd geschikt is voor dit onvoorwaardelijk laten uithuilen via één-op-één contact. Het best vindt dit plaats in de intieme huiselijke sfeer. Daarom kunnen begeleiders ouders hierop aanspreken, en hen aanmoedigen om hun kind thuis voldoende de gelegenheid te geven om de vele prikkels te helpen verwerken. Van belang is dat een begeleider dit mechanisme begrijpt en hier vanuit een bewustzijn verantwoordelijkheid in opneemt.

Wij vragen onze begeleiders ook om **spel** in te zetten om kinderen emoties te laten verwerken. Dit wordt *attachment play* genoemd. Spel werkt namelijk zowel *preventief* (bijv. voorbereiden op een doktersbezoek via doktertje-spelen), op *het moment zelf* (even worstelen of knuffelen om fysieke spanningen te ontladen), als *helend* nadien (herstel van stress en trauma via het naspelen van een pijnlijke situatie via duplo). Spel creëert **verbinding**, geeft kinderen **autonomie** en **informatie** en helpt **gevoelens** een uitweg geven. Begeleiders geven dus best niet de hele tijd opdrachten. Ze zetten zich tussen de kinderen, en voelen en ervaren waar het samenzijn naartoe gaat. Ze spelen in op wat kinderen te vertellen hebben.

4. MORELE ONTWIKKELING BETER BEGRIJPEN

Hierbij baseren we ons op het doorlopen van de diverse stadia van morele ontwikkeling, van premoraliteit tot postconventioneel niveau (universele waarden), volgens de visie van Kohlberg.

Een geweten of moreel besef (wat is goed en wat is kwaad) is iets dat kinderen langzaam ontwikkelen en waarbij ze begeleiding en goede voorbeelden nodig hebben.

Belang van sociale leefomgeving: kinderen graag zien om wie ze zijn / routines en vaste gewoontes bieden houvast.

- Gewetensvorming is een proces dat je kan vergelijken met leren stappen. Alleen is het minder zichtbaar. Het gaat om het zich verantwoordelijk voelen voor het eigen gedrag, het beseft dat je anderen kan beïnvloeden, het zich verplaatsen in de ander, het leren van gedragsregels en normen/waarden die gelden in een bepaalde groep of cultuur.
- Waarde/norm
 - Respect (waarde) – voorzichtig zijn met spullen van een ander (norm) / op tijd komen (norm)
 - Geduld (waarde) – Je beurt afwachten (norm)
 - Beleefdheid (waarde) – In de ogen kijken (norm) / niet boeren aan tafel (norm)

Stralen we zelf die waarden uit? Gaan we respectvol met elkaar om? Zeggen we als begeleiders zelf ook 'sorry' als we botsen?

Een kind wordt niet geboren met een beseft van wat mag en niet mag, dat is iets wat een kind gaandeweg leert.

Een jong kind heeft er nog geen beseft van dat hij anderen kan beïnvloeden. De wereld draait in de ogen van het kind nog helemaal om zichzelf. Binnen deze periode van **ik- of ego-gerichtheid** is het kind vooral gericht op de **gevolgen van zijn/haar gedrag** om de wereld te leren kennen. Het is een continu aftoetsen van 'ik doe dit en dat is het gevolg' of 'er wordt boos/enthousiast/verdrietig gereageerd op mijn actie en dat leert me iets'. Een begeleider begrijpt dit proces, en kan een kind helpen hier woorden aan te geven.

Kinderen zijn in deze fase nog zeer gevoelig voor **voorbeeldgedrag**. Wat hun voorgeleefd wordt, doen ze onherroepelijk na. Een kind leert meer van wat je doet, dan van wat je zegt. Daarom is **voorleven** zo belangrijk.

Een belangrijke uitspraak hierbij: 'Doe wat je zegt, en zeg wat je doet.'

Een concreet voorbeeld: We vinden het belangrijk dat kinderen 'sorry' zeggen als ze een ander kwetsen. Toch is 'zeg eens sorry' opdringen geen goede manier om kinderen te leren een conflict op te lossen. Een kind krijgt hierdoor immers een cadeautje: snel even dat magische toverwoord tevoorschijn halen, en ik kan weer verder. Omdat we willen dat een kind zijn fout echt leert inzien. Het goede voorbeeld krijgen, via een begeleider die óók in staat is oprecht 'sorry' te zeggen, leert een kind veel meer. Wanneer zei jij het laatst sorry tegen een kind? Een kind is gelijkwaardig, staat niet onder ons, en moet als dusdanig behandeld worden. Kinderen die zo oprecht leren om spijt te betuigen, ontwikkelen een gezond innerlijk schuldgevoel. Dit verbindt ons aan de groep. Zo'n innerlijk schuldgevoel ontstaat vanzelf. Volwassenen hoeven na de 'fout' van een kind geen extra laagje schuld toe te voegen aan het innerlijke schuldgevoel dat automatisch bij het kind ontstaat. Begeleiders doen dus niet aan **schuldinductie**. Beter is om een gesprek aan te knopen, en een kind te leren omgaan met de gevolgen van zijn/haar gedrag en het schuldgevoel een plaats te geven.

Begaat een kind dus een fout tegenover een ander kind? Vraag het kind dan hoe hij dit zelf kan oplossen. Geef gerust een suggestie als het kind niet in staat is om dit te doen, bijv. het speeltje teruggeven, een knuffel of handdruk geven. Aan het andere kind kan de vraag gesteld worden: 'Is dit oké voor jou?'

Kinderen onder de 2 jaar kunnen nog **niet delen**. Delen wordt vaak overschat. Als een volwassene 's middags een broodje eet, vindt die het ook vervelend als iemand anders dit afneemt. En helemaal als een oudere persoon vervolgens zegt: 'Het is nu aan jouw collega om van dat broodje te eten'. Een kind moet eerst **leren hebben**, daarna komt delen. In een conflict tussen twee kinderen om een speelgoedje, hoeft de nieuwkomer dus niet aan het langste eind

te trekken. Dit kind mag leren dat een ander kind van zijn spel geniet. Dat is vervelend, maar het omgaan met deze frustratie is een waardevolle leerschool. Je kan ook uitleggen: 'Aj, er is één speelgoedje en er zijn 2 kindjes. Hoe gaan we dit oplossen?'

Voor oudere kinderen geldt dat zij **liegen** niet zo'n moreel belaste eigenschap vinden. Ze vinden het namelijk nóg moeilijker om toe te geven dat ze iets gedaan hebben. Ze vinden het simpeler om de schuld op een ander te steken (of een imaginair vriendje). Vanaf 12 jaar worden leeftijdsgenoten zeer belangrijk als referentie. Ze kijken dan eerder naar het gedrag van anderen, dan naar hun eigen gedrag. Als begeleider moeten we hier aandachtig zijn, want vrienden van dezelfde leeftijdscategorie geven kinderen niet altijd zoveel ontwikkelingskansen. Ze kunnen hun eigen referentiekader niet altijd overstijgen, waardoor ze geen nieuwe of andere alternatieven aangereikt krijgen. Bij lagere school kinderen geldt het 'oog om oog, tand om tand' principe. Kinderen vinden deze simplistische manier van denken rechtvaardig. Belangrijk is dat we dit van kinderen mogen verwachten. Een ondersteunende én begripvolle begeleider is dus zeker aangewezen. Hierin volgen wij de theorie van Kohlberg.

Ook **herhaling** is heel belangrijk. Het aankondigen van een regel gaat supersnel weer verloren. Regeltjes hangen bij jonge kinderen aan de persoon vast. Als de persoon vertrekt, is de regel ook weg. Begeleiders gaan vaak denken 'Ze testen mij'. Een begeleider begrijpt deze ontwikkelingsfase, kan zijn/haar frustratie hierover te boven komen en blijft regels herhalen. Gedrag van kinderen hoeft zeker niet **moedwillig** gezien te worden. Begeleiders mogen niet te snel opgeven. Soms denken ze 'Ik heb dat al geprobeerd'. Maar kinderen hebben vaak een succesvolle strategie (bijv. bijten) in hun gedrag ingeslepen. Die verbindingen zijn gelegd. Als begeleider moeten we proberen een nieuwe verbinding aan te leggen, en dat neemt tijd.

Er wordt vaak veel van kinderen **verwacht** (bijv. dat ze samenwerken, delen, emoties benoemen, praten...). Kinderen hebben de eerste levensjaren zoveel te leren. Dat proces gaat met vallen en opstaan. Leren stappen en praten is heel zichtbaar, maar wat een kind in het hoofd en het hart aankan, zie je niet. Begeleiders hebben respect voor de ontwikkeling van ieder uniek kind. Zij gaan het proces van morele ontwikkeling niet versnellen.

5. MAAK VERBINDINGSLIJNTJES

Kinderen vinden het belangrijk om gehoord en gezien te worden. Onmiddellijk ingrijpen is niet altijd nodig. Kinderen kunnen zichzelf prima animeren, en vinden het heerlijk om ongestoord te exploreren. Maar als er ergens een nood is, en je kan als begeleider niet onmiddellijk ingrijpen, maak dan een 'lijntje' met dat kind – zoals een visser een lijntje uitgooit naar een vis.

Bijv. 'Lasse, ik zie dat jouw voetje vastzit in dat speelgoedje. Ik ben nog even bezig met de luier van Yasmine. En daarna kom ik meteen naar jou. Blijf rustig zo staan. Ik heb jou gezien. Ik ga jou helpen'.

Deze verbindende zinnen kunnen jou helpen om de hele dag lijntjes te gooien naar kinderen die jou nodig hebben:

- Ik zie dat je honger hebt. We gaan dadelijk eten. Eerst gaan we nog even opruimen. Het zijn patatjes met brocolli. Heb je er al zin in?
- Ik hoor jou huilen. Dat is oké. Jouw verdrietje mag er uit. Ik begrijp dat je mama mist.
- Tobias en William, ik zie dat jullie allebei met dat speelgoedje willen spelen. Ik kom zodadelijk bij jullie om samen naar een oplossing te zoeken (zie ook – 6 strategieën voor het oplossen van conflicten bij jonge kinderen)
- ...

6. "IK WIL..." I.P.V. "DAT MAG NIET"

Als kinderen veel lawaai maken, zijn we geneigd om zelf te gaan roepen om het roepen te stoppen. Ook richten we hierbij onze aandacht op datgene dat we net willen vermijden

Bijv. 'Jullie maken teveel lawaai!'. Kinderen zijn zeer selectief, en het woordje 'lawaai' blijft hangen. Helpender is het om te zeggen: 'Mondjes dicht' of 'voetjes onder tafel'.

Hiermee richt je immers hun aandacht op de gewenste actie.

Hoe vaak zouden we 'nee' zeggen op een dag? Doe de test, en tel het aantal keren dat jij of een collega 'nee' zegt. Een kind krijgt dus heel vaak een negatief geladen woord te horen. Je kan ook 'ja' zeggen, of alternatieven bieden.

Bijv. Een kind gooit met een pop en deze komt op het hoofd van een ander kind terecht.

In plaats van: '*NEE, dat mag niet!*' →

'Victor, de pop is tegen Liza's hoofd gebotst. Nu heeft Liza pijn. En voor pop is het ook niet leuk. Het was vast niet jouw bedoeling, maar hoe kan je het goedmaken?'

Bijv. Een kind huilt nadat het gevallen is.

In plaats van: '*NEE, je moet niet huilen!*' →

'Ja, ik begrijp dat je pijn hebt. Dat zal inderdaad niet fijn geweest zijn. Kom even hier. Zal ik er even over wrijven, of heb je liever een kusje?'

Zeg wat je wil, niet wat er niet mag. Als kinderen veel lawaai maken, zijn we geneigd om zelf te gaan roepen om het roepen te stoppen. Ook richten we hierbij onze aandacht op datgene dat we net willen vermijden

Bijv. 'Jullie maken teveel lawaai!'. Kinderen zijn zeer selectief, en het woordje 'lawaai' blijft hangen. Helpender is het om te zeggen: 'Mondjes dicht' of 'voetjes onder tafel'.

Hiermee richt je immers hun aandacht op de gewenste actie.

7. NAAR KINDEREN KIJKEN EN LUISTEREN

In tegenstelling tot een volwassene heeft een kind nog niet dat 'laagje beschaving'. Een kind is puur en heeft nog niet zoveel filters. Een volwassene is wel meer (sociaal) aangepast, en verwacht dit vaak ook van een kind. Toch kunnen we erop vertrouwen dat een kind via sociale interacties, de eigen zelfontplooiingsdrang en het ondervinden van de gevolgen van zijn/haar acties vanzelf tot **sociale aanpassing** komt. Begeleiders hoeven dat laagje beschaving er niet zelf op te leggen. Wij willen zelfbewuste, mondige en probleemoplossende volwassenen van onze kinderen maken. En dat proces faciliteren we al van in het prille begin via: echt goed luisteren en kijken naar kinderen. Wat vertelt een kind ons met zijn/haar gedrag? Door welke ontwikkelingsfase is een kind aan het gaan? Wat is de behoefte achter het zichtbare gedrag?

Interageren met een baby vereist heel wat kunde in het vertalen van **niet-talige communicatie**. Een baby zet zijn hele lichaam in om te communiceren. **Observatie en verbinding** is hier van het grootste belang. Bij peuters komt stilaan taal en dialoog om de hoek kijken. Een begeleider is meer **een gids** dan een opvoeder. Ze behandelen een kind zoals ze een vriend behandelen. De uitspraak '*een kind moet luisteren*' wordt niet gehanteerd door begeleiders. Pedagoog Thomas Gordon ziet kinderen als gelijkwaardige gesprekspartners. Hij vindt luisteren naar kinderen ontzettend belangrijk. In een groep heerst een **mini-samenleving**, waarin conflicten, ongenoemens en successen naar boven komen. Zeer jonge kinderen oefenen hier reeds hun skills waar ze ook later op verder bouwen. De manier waarop wij met hen omgaan, is veelbepalend voor hun toekomstige stijl van communiceren. Het

gebruik van macht binnen een relatie is daarom extreem schadelijk. Zeker in een relatie waar het kind hoogstwaarschijnlijk aan het kortste eind trekt (fysiek, qua intellect, taalkundig...). Gordon pleit voor **actief luisteren**. Dit houdt in dat je herhaalt wat een kind zegt, en hier 'bedoel je...?' aan toevoegt. Zo kan het kind zelf tot een oplossing komen.

Wat als we lastig gedrag niet als ongewenst zouden zien, maar anders zouden bekijken (**omdenken**)? Stel jezelf vragen als: "Wat zou het kind zeggen dat het probleem is? Wat heeft dit kind écht nodig? Wat gaat er wél goed? Is het wel écht een probleem?" Energieke kinderen kunnen wel eens gezien worden als verstoorde van de groep. Omdenken betekent dat we op zoek gaan naar wat dit kind nodig heeft, zodat we maatwerk kunnen bieden. Het kind kan misschien een uitlaatklep gebruiken via buitenspel. Rustige kinderen hebben dan weer wat individuele aandacht nodig, of rust via een boekje enz. Begeleiders houden niet ten stelligste vast aan de vaste dagstructuur als blijkt dat de nood van de groep elders ligt. Bovendien gaan ze verder nadenken. Wat ligt er aan het probleem ten grondslag? Ze gaan **waarnemen**: echt goed kijken, luisteren en zien. De context erbij betrekken. Als je echt goed luistert naar kinderen/ collega's, versterk je de verbinding. Je neemt het kind/de collega serieus, legt geen oplossing op en activeert bij hen de eigen kracht om ermee aan de slag te gaan.

8. GERICHTE FEEDBACK

Kinderen hebben baat bij **gerichte feedback**. Focus hierbij op het gedrag, niet op de persoon.

Dankzij opvoedmethodes zoals Triple P, zijn behavioristische gedragstechnieken enorm in zwang geraakt. Een kortdurend gebruik hiervan in bepaalde situaties kan eventueel gerechtvaardigd worden. Toch kan het niet de bedoeling zijn dat een hele generatie jonge kinderen op straf zit. Waar belonen nogal eens als goed alternatief voor straffen wordt beschouwd, kennen beide **gedragscontrolerende strategieën** gelijkaardige **nadelen**.

Je kunt feedback geven op het resultaat: **productgerichte feedback**. *Wat een mooie tekening. Je hebt nul fouten gemaakt. Je vetters zijn goed gestrikt.* Je kunt ook feedback geven op de inspanning die een kind leverde: **procesgerichte feedback**. *Je hebt de juiste kleuren gebruikt. Je hebt hard gewerkt. Ik kan zien dat je geoefend hebt.* Onze begeleiders leveren hierin maatwerk.

'Goed zo' of 'dikke duim' zeggen, zit er een beetje tussenin. Daarom wordt het **niet-efficiënte feedback** genoemd: het zegt niet veel, waardoor het het kind niet echt vooruit helpt in de ontwikkeling. Moeilijk? Voeg gewoon nog iets toe over het proces dat het kind doorlopen heeft. Bijv. *'Goed zo, je hebt je best gedaan om dat ontbrekende puzzelstukje te vinden.'*

Bij i-mens gaan begeleiders voorbij aan de korte termijn gedragscontrole en focussen op **ontwikkeling** over een **langere termijn**. Dit houdt in dat het bewaken van de vertrouwensrelatie, die zij met een kind hebben, altijd voorop staat. Deze relatie gaat uit van **gelijkwaardigheid en begrip**. Begeleiders stellen zich op als een richtinggevende autoriteit zonder autoritair te zijn: ze plaatsen zichzelf niet bóven het kind (zowel letterlijk als figuurlijk). Straffen en belonen worden hierbij minimaal gehanteerd.

Hoe kan je dan wel gepast reageren? Alles begint bij het kijken naar **de ontwikkeling** van het kind. Weten waar bepaald gedrag vandaan komt, zorgt ervoor dat je minder snel boos wordt, omdat je dan weet waaróm een kind iets doet. Kinderen gaan niet bewust grenzen aftasten: leren hoe geleefd moet worden, doen kinderen via het bekijken van anderen en het gewoon lekker te dóen. Van belang is dus:

- Voorkomen geeft rust, bijv. zet geen waardevolle of breekbare voorwerpen in de buurt van een jong kind.
- Leg uit waaróm iets niet mag. Hoe klein een kind ook is, samengaand met jouw non-verbale houding zal een kind begrijpen dat er wat aan de hand is.

- Ongewenst gedrag kan een vraag om aandacht, autonomie, troost ... zijn.
- Geef een kind wat onderhandelruimte. Consequent zijn is niet altijd nodig. Elk mens wil graag wat controle over zijn leven, en dat geldt dubbel voor kinderen. Zet hen voor keuzes die ze aan kunnen (bijv. niet wát gegeten wordt, maar hóe gegeten wordt, bijv in stukjes of geprakt).
- Wees voorspelbaar en duidelijk (rituelen helpen).
- Ruil een straf in voor een logisch gevolg. Als een kind eten op de grond gooit, kan je zijn bord afnemen (straf), óf zijn spel met de zwaartekracht als een normale ontwikkelingsfase zien. In dat geval kan je hem iets anders geven (veilig) waarmee gegooid mag worden, na de maaltijd. Het logische gevolg van eten op de grond gooien, is dat het kind snel weer honger krijgt. Op dat moment kan de regel herhaald worden dat we eten niet op de grond gooien. Een andere mogelijkheid is om het kind te betrekken bij de oplossing, nl. het eten samen opruimen, en hierbij in gesprek dat het niet zo netjes is om eten weg te gooien.
- Kinderen hebben een beetje ruimte nodig om zich te ontwikkelen: kom niet altijd meteen tussenbeide bij een ruzie, of gun een kind de ervaring van koud eten als het te laat aan tafel komt.

Een kind bezit voldoende **intrinsieke motivatie** om de opeenvolgende ontwikkelingsprongen in zijn leven te doorlopen. Kinderen hebben geen gedragscontrole van boven-/buitenaf nodig om hen te krijgen waar je hen 'wil krijgen'. Vertrouw op hun innerlijk weten. Die stap komt er heus wel aan, op de eigen tijd en in het eigen tempo. Volgens Reggio Emilia heeft een kind *drie 'pedagogen'*. Zo geloven ook begeleiders dat kinderen eerst en vooral van elkaar leren (eerste pedagoog), de volwassene nodig heeft om zich bij te sturen en te begeleiden (tweede pedagoog) en dat de omgeving zo wordt ingericht dat deze de creativiteit die ieder kind van nature bezit, wordt gestimuleerd (derde pedagoog).

Bronvermelding:

Kinderen zijn geen puppy's – Jürgen Peeters

De nieuwe autoriteit – Haim Omer

Baby's weten wat ze willen – Aletha Solter

Attachment play – Aletha Solter

De taal van huilen – Aletha Solter

Temperamentvolle kinderen – Eva Bronsveld

Samen spelen, wat nou delen? – Eva Bronsveld

Een Beetje Meer Verbinding Graag – Eva Bronsveld

Luisteren naar kinderen – Thomas Gordon

How 2 talk 2 kids - Adele Faber & Elaine Mazlish

Baby's in beweging – Pikler

The continuum Concept – Jean Liedloff

Huttenbouwen is ook opvoeden – Kiind magazine

The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Experience in Transformation

Hou me vast – Sue Johnson

What's Wrong with Timeouts? – Dr. Laura Markham

More Effective Than Time-Out: Time-In – Aha! Parenting

'Time-Outs' Are Hurting Your Child – TIME

Raising our children, raising ourselves – N. Aldort

Unconditional Parenting – A. Kohn

Kohlberg

Maria Montessori